

halad a tanulásban, segíti-e társait. Minden tanulónak nemcsak saját magáért, hanem az osztály előhaladásáért is felelősséget kell éreznie.

Vannak olyan tanulóim, akik legutóbb csak egy tantárgyból kaptak 2-es vagy 3-ast, minden más jegyük jobb. Nekik elsősorban ebből az egy tárgyból kell javítaniuk, társaiktól is főképp ehhez kell kérniük a segítséget.

A félévi értékelések után a tanulók *ülésrendjét* is megváltoztatom. Figyelembe veszem, hogy ki hol, ki mellett szeretne ülni, de arra is ügyelek, hogy általában egy jobb meg egy gyöngébb tanuló kerüljön egymás mellé, s így a gyöngébbek fejlődését jobban elősegíthesse az osztályközösség.

Táblázatunkhoz még meg kell jegyezmem, hogy a jó tanulói sorrend a tanulóknak nemcsak az *osztályban* elért eredményeit mutatja meg: nemcsak azt, hogy hol tartanak *osztályuk* 24 vagy 30 tanulójának magatartási és tanulmányi versenyében, hanem azt is, hogy *saját csoportjukban* hanyadik helyen „kötöttek ki” — a legutóbbi osztályozás alapján. (Sőt az első csoportnál hátrább levő tanulóknál talán elég volna csupán ez utóbbit feltüntetni. Tehát például a következőképpen: Sarusi Kis Mária jelenleg a második csoport 1. helyén áll, Czene Sándor jelenleg a harmadik csoport 6. helyezettje stb.).

Természetes, hogy az eredmények nemcsak a magatartástól és a szorgalomtól, hanem a tanulók *képességeitől* is nagymértékben függenek. Így például egy 3-as tanulóból nehezen lehet 5-ös, de az már egyáltalán nem lehetetlen, hogy valamelyik 3-as tanuló — mondjuk — a harmadik csoport 7. helyéről ennek a csoportnak 3. helyére kerüljön fel, vagy a csoport 3. helyéről az 1. helyre. Tehát a *gyöngébb képességű tanulók is lehetnek elsőek* — a saját csoportjukban. Ha pedig szorgalmas munkával elérik a felsőbb csoportok követelményeit, akkor 3,5-es átlageredménnyel már feljutnak a második csoportba vagy 4,5-es átlageredménnyel az első csoportba. Szerintem az ilyen, felsőbb csoportba lépő tanulók teljesítménye nem kevésbé dicséretes, mint azoké, akik félévről félévre meg tudják tartani 5-ös jegyeiket.

Eddigi fejtegetéseimet összefoglalva azt mondhatom, hogy a tanulóknak ilyen, félévenkénti „rangsorolása” sokkal több haszonnal jár a nevelésben és a tanításban, mint amennyi többletmunkát az osztályfőnököknek jelent. Tapasztalataim szerint a nevelőmunkánkban jól felhasznált tanulói sorrend *ösztönzőleg hat az osztály minden tanulójára*, s a közösségi nevelésnek egyik leghatékonyabb eszköze lehet.

FELSŐ TAGOZATOSOKKAL VALÓ BÁNÁSMÓD

Tanulóink életében vissza nem térő, nagyjelentőségű esemény a tizedik születésnap. — Ez a határkő — elgondolkodtatja a szülőket. Ilyen nagy már a fiam — lányom —, mondogatják büszkén, de a szívük mélyén azt érzik még, mint négy évvel ezelőtt, amikor az első osztályba lépett. Ezt követően a legnagyobb lődési szakaszon a gyermek, amely a gyermekesemény az lesz, amikor 4 év múlva befejezi az általános iskolát.

Arról szeretnék értekezni, hogy milyen nevelési problémák adódnak a felsős gyermekekkel, s mit kell tenni szülőknél — pedagógusoknál, hogy a lassan felszenderülő gyermek ne gondot, hanem minél több örömet szerezzen.

Ha szemügyre vesszük a 10—14 éveseket, — elsősorban azt állapíthatjuk meg, hogy a korosztályon belül igen nagy fejlődésbeli különbségek vannak. A 12—13 éves kortól kezdve bukkannak fel azok a merőben új, testi, lelki, szellemi változások, amelyeket egyetlen szóval serdülésnek szoktunk nevezni. Ezekben az években megy keresztül azon fejmekek korból az ifjúkorba vezet. — Mégis a 10—14 éves kort nevelési szempontból egyenes korosztálynak tekintjük és iskolai szempontból egységes módszerek jellemzik a 10—14 évesek oktatását — nevelését.

Elsősorban az urgásszerű értelmi fejlődés jellemzi ezt a korosztályt. A köztudatban általában úgy él a kamaszkor, mint amikor a gyermeket minden érdekli, minden iránt igen fogékony. Ez az értelmi kivirágzás azonban nem a kamaszkorral indul, hanem sokkal hamarabb, úgy 9—10 éves kor körül. Gyakran halljuk: Egyszerre úgy megokosodott ez a gyermek!

Ezt a megfigyelést a tudomány mindenben alátámasztja. Megállapíthatjuk, hogy a 9—10 éves kortól kezdve az emberi fejlődés ragyogó szakasza következik és lassan — a gyermek értelme a felnőtthöz válik hasonlóvá.

Ez az átalakulás persze hosszú évekig tartó folyamat, amely a kamaszkorban újra ugrásszerű fejlődést mutat.

A 10 éves még nem érti meg teljesen az élet követelményeit, megállapításait saját elképzelései sugallják. Ez visszatükröződik az egész beszédmódjában és tevékenységében is. A 14 éves már sokkal érettebben gondolkodik.

Lássunk néhány példát: 10—11 éves korban általában kitör a gyermek a gyűjtőszennvedély. Mindent gyűjtenek: különböző mintájú papírszalvétát, növényeket, lepkéket, képeslapot, bélyeget, sőt fiúknál még az is előfordul, hogy szöveget — patkószöveget gyűjtenek. Igaz, hogy ezek közül néhány, így — a bélyegyűjtés a felnőttek szórakozása is. A kicsinyeknek mindegy, hogy mit gyűjtenek, a 14 éveseknek azonban már nem. Egy 14 éves bélyegyűjtő már tanulmányozza a szakirodalmat, tudja, hogy mitől függ a bélyeg értéke stb. A kicsiket csak a színes, bélyeg változatossága érdekli. A 10 éves még nem tud határt vonni a játékszabályok és az élet törvényszerűségei között. Sok mindent nem ért meg, de azt hiszi, hogy ezt kitűnően tudja. Aki látja ezek közül, hogyan indítják a traktort, biztosra veszi, hogy ő is meg tudja ezt tenni, a kislány, aki babájának kicsi ruhát varr, meggyőződése, hogy ő már tud varrni. Egy kisgyermek orvos-apjáról azt hitte, hogy világhíresség, mert mindenki ismeri, persze ez a „mindenki” a közvetlen környezete volt. A 10—14 éves gyermek már ilyen nem gondol, gondolkodásában beáll az alapvető változás, amely hasonlóvá teszi őket a felnőttekhez. Már megérti és számításba veszi az élet valóságos szabályait és követelményeit. Tudja, hogy a játék és a munka között különbség van. Tudja, hogy a varrás mesterség, melyet meg kell tanulni. Tudja, hogy az apa, aki otthon nagyszerű tekintély, munkahelyén nem az első ember, akit utasítanak, és aki engedelmeskedik a parancsoknak. Persze egyes gyermekek e téren sokszor lényegesen eltérnek egymástól, de a nagy különbségek ellenére megállapíthatjuk, hogy a

gyermeki fejlődésnek ez a szakasza a legértékesebb az ismeretszerzés, az iskolai tanulás szempontjából. Ezek a vonások most már egységesek, és erre épül fel iskolarendszerünk is. Az érdeklődés és felfogóképesség növekedése teszi lehetővé, hogy a felső tagozatban már szakrendszerűen taníthatunk.

A 10 éves gyermek újfajta helyzetet remsz a iskolában és a családban egyaránt. Mit értünk ezen? Azt, hogy fokozatosan be kell kapcsolnunk a család tényleges életébe, munkájába, gondjaiba. A bekapcsolás mértéke családonként változik. Van ahol még sokáig gyermeknek tekintik a kamaszdó gyermeket, van ahol már több munkával terhelik, mint amennyi kívánatos lenne. A bekapcsolásról, mint tényről annyit, hogy ez a helyes.

A gyermek a családon kívül pajtásaival is újfajta kapcsolatba kerül. Persze a kisgyermeknek is vannak pajtásai. Elsődleges pajtás a testvér vagy testvérek, azután a szomszéd gyermekei, akikkel naphosszat együtt játszik. A gyermekeknek minden korban szükséges van pajtásokra. A kicsik pajtáskodását a véletlenek határozzák meg, később a pajtásválasztás már tudatos cselekmény, azonos felfogáson alapszik, közös vonások harmonikus találkozása. Az iskolában is, sőt osztályonként baráti körök alakulnak ki, a kamaszkorban már a pajtáság annyira fontos tényező, hogy szinte minden idejét pajtásaival töltene a kamaszdó gyermek. Ezt a kort az önállóodás jellemzi. Szeretnék lázni, lazítani a szülői ellenőrzésen, általában zavartalanul szeretnék élni életüket.

Szólnom kell a 10—14 évesek érzelmi életének fejlődéséről is. Amíg a 14 éves a valóság megértése folytán már bíráló szemmel kezdi nézni környezetét, még apját, anyját is összehasonlítja másokkal, de saját magát is bíráló szemmel figyeli, addig a 10 éves még többnyire abban a kisgyermekre jellemző felfogásban él, hogy szülei csodatevő, hatalmas emberek, akik mindenre képesek, hiszen az ő vágyaikat ki tudják elégíteni.

A 10 éves gyermek bizalma szüleivel szemben többnyire zavartalan, úgy tűnik, hogy 13—14 éves korban ez a bizalom gyengülne, mintha már nem lenne annyira fontos számára a család. Saját titkai vannak már, már nem olyan közlékeny, mint kicsiny korában, titkait szívesen osztja meg barátaival, de kevésbé szüleivel.

Ebben a korban testi fejlődésén kívül szembevetőd, hogy indulatai érzelmei rendkívül változékonyak. Nagyon fogékony a szépre és jóra, eszményképet keres és szeretné az egész világot ilyené formálni. Lelkesedik a nagy gondolatokért, tettekre az igazságtalanságok ellen, de még nagyon befolyásolható és rossz hatásra rosszra is csábulhat. És

persze ebben a korban már felébred érdeklődése a másik nem iránt is. Ezek után nézzük meg, hogy hogyan bánjunk velük?

A 10—14 éves gyermek életének nagy részét az iskola tölti ki. Emellett fokozatosan bekapcsolódik a család életébe, annak munkájába, de ezen kívül minden érdekli, tehát igen fontos, hogy a gyermeknek meglegyen a határozott életrendje, hogy ezzel le tudjuk kötni a feltörő érdeklődését. Ezzel hozzá tudjuk szoktatni a gyermeket ahhoz is, hogy addig nem lehet játszani, míg a munka nincsen készen. A házi munkára is meg kell határozni a pontos időt. Legfontosabb a szokás kialakítása legyen. Ezt a szoktatást már korán kell kezdeni, mert az elkésés tragikus is lehet a gyermek életére. Ugyanis később a rendszerre való szoktatás munkája már nagyon nehéz. A meghatározott életrend egyébként nemcsak azért fontos, hogy a gyermek megtanulja a kötelesség teljesítését, hanem azért is, hogy a munka mellett maradjon ideje a játékra, a pajtásokra, ezernyi egyéb elfoglaltságra. Amikor életrendről beszélünk, nem kell azt képzelnünk, hogy életének minden percét úgynevezett hasznos ténykedéssel kell kitölteni. Legyen abban olyan beosztás is, amit ő maga arra használ fel, amire akar. Ezt az időt a nagyobb gyermek valószínűleg házon kívül fogja tölteni. Ez egyáltalán nem baj, ha a hazatérés időpontját meghatározzuk, és a gyermek azt pontosan tartsa is be. Fontos, hogy legalább a vacsoránál a család minden tagja együtt legyen. Az életrend határozott szabályaival sok huzavonát kerülhetünk el, s anélkül, hogy sokat kellene veszekedni, elérjük, hogy az egyre önállóssá váló gyermek ne csússzon ki a szülői ellenőrzés alól. Ezt annál könnyebben el lehet érni, ha a szülő több gondot fordít az iskolával kapcsolatos problémákra. Legtöbbször fontosnak tartják a jó kapcsolatot, de sokszor nem tudják annak helyes módját és helytelen irányba terelődik az egyébként jószándékú segíteni akarás.

Mit csináljanak azzal a gyermekkel, akit semmi se érdekel, csak a játék és bele se néz a leckébe? Az iskolában folyton csak panasz van rá s a bizonyítványra legjobb nem is gondolni. Azt mondtam, hogy a gyermeket minden érdekli. Ebben az esetben pedig úgy látszik, hogy az az anyag, amit az iskola nyújt, kiesett érdeklődési köréből. Itt a hiba az, hogy a szülők tág teret engedtek a gyermeknek arra, hogy az érdeklődése körét kizárólag maga határozhassa meg és ezért a könnyebb érdeklődési lehetőségeit választotta a maga számára. Nem szabad tehát belenyugodnunk abba, hogy a gyermek rosszul tanul, rossz bizonyítványt hoz haza. Mivel a gyermekben van érdeklődési hajlam más irányban, ezért úgy kell ténykednünk, hogy

a tanulás iránt felkeltsük érdeklődését. Az iskolai tantárgyak iránti lanyha érdeklődésnek az is oka lehet, hogy csökkentebb a tanuló felfogó képessége és, ha azonnal nem ért meg valamit, elmegy a kedve a tanulástól és nem is kíván törődni azzal. Ilyen gyermeknek aztán otthon is segítségre van szüksége, mert az iskolában 40—50 gyermekkel kell foglalkoznunk, és így nem juthat kellő idő arra, hogy az így elmaradózó gyermeket egyesbe tudja hozni a nevelő. No, még azt is figyelembe kell vennünk ennél a gyermeknél, hogy a tanulás munka és nem olyan szórakozás, mely egy autó vagy kirakat megtekintésével kapcsolatosan előtérbe kerül.

Bár a gyermek érdeklődése széles síkon mozog, nem minden iránt egyforma mértékű az érdeklődése. Az iskolán kívüli életben is megfigyelhető ez, de az iskolában is, hiszen egyes tantárgyak iránt nagyobb az érdeklődése és abból jobban is felel, jobban el tud mélyülni.

A rossz tanuláshoz vannak egyéb okai is. Akinek sok kínos percet szerez a felelés, az egyáltalán nem fog hozzá a leckéhez, hogy „jaj, de érdekes, amit most tanulunk”, hanem már csakis arra gondol, hogy abból felelnie kell és mit fognak otthon szólni, ha rossz osztályzatot visz haza. Aki fél a feleléstől, az már azt is elfelejti rettegésében, amit egyébként már tudott. Persze — nem helyes, ha a szülő a rossz felelésért megdicséri a gyermeket, de azért el lehet tekinteni a folytonos szidástól egy-egy rossz felelés alkalmával. Vissza kell adnunk a gyermeknek önbizalmát, mert csak így fog kikerülni abból a helyzetből, lelki válságból, amibe a félelem vitte. A rosszul tanuló gyermeknél több segítségadásra van szükség. A 10—14 éves gyermek már rendszeresen könnyítsen a szülői terhen, főleg az édesanyját kímélje meg egy csomó házimunkától. Fokozatosan be kell kapcsolni ezekbe a munkákba, — mégis arra kell törekednünk, hogy a gyermek ezekbe a munkákba nógatás nélkül kapcsolódjon be, magától végezze, — így szoktassuk az önállóságra. Úgyeljünk arra, hogy a jelentkező lustaságot leküzdjük. A munkára való nevelést nem „nagykorban” kell kezdeni, hanem már kis korban. Persze nem szeretethet mosni az a 14 éves leány, akire 6 éves korban rászólt az édesanyja: Menj innét, ne nyúlkálj bele a teknőbe! — Persze ez az elv sok anyának nem „fekszik”, azt mondja: Az én gyermekkorom annyira mostoha volt, azt akarom, hogy az én gyermekem boldog gyermekkorra emlékezzék. Ezen a címen aztán a gyermeket elidegeníti olyan dolgoktól is, amire pedig a gyermeknek kedve lenne és ezen keresztül megszokná a munkát. Vigyáznunk kell viszont arra is, hogy az egyébként meglevő gyermeki munkakészséget a munka nagy tö-

megével meg ne öljük, túl ne terheljük, mert ezzel elvonjuk az iskolai tanulástól, és testi-leleg is káros következményei lesznek.

Vonjuk le a végző következtetést a szülők számára: Feltétlenül vonják be a gyermeket a család munkájába, de mértékkel. Ne várjuk a gyermekünkötől azt, hogy leveszi a gondot a vállunkról. Arra kell berendezkedni, hogy a gyermek, amíg fel nem nő, gyermek marad!

Említettem, hogy ebben a korban figyelemmel kell lenni a gyermek barátaira is. Sok anya sokallja azt az időt, amit gyermeke pajtásaival tölt. Ha nincs egyébként aggodalomra ok, akkor ne avatkozzunk bele ebbe, ha azonban úgy látjuk, hogy a kapcsolat nem jó irányba viszi gyermekünket, segítő szándékkal közbe kell lépni.

Előfordulhat, hogy gyermekünk teljesen bezárkózik, bizalmatlan lesz mindenkivel szemben és otthon is alig lehet szavát venni. Ez aggodalommal tölthet el bennünket, mert csírája lehet nagyobb bajnak is. Gondolkodni kell azon, hogy mitől lett a gyermek ilyen-né? Nem attól-e, hogy éveken keresztül hiába tett kísérletet arra, hogy élményeit elmesélje, de mindig leintették: Ne beszélj már annyit! Vagy amikor a legérdekesebbet akarta elmondani, akkor az apa azt mondta, no gyermek aludni, álmos vagyok. Ezzel bizonyíthatjuk be legjobban, hogy sokszor a gyermek bizalmát maga a szülő játssza el. Természetesen a gyermeknek mindig lesznek úgynevezett titkai, amikről nem beszél soha szívesen szüleiével. Ez azonban már nem olyan nagy baj, semmi esetre se akarjuk kicsikarni a titkot vagy, amit nem akar magától elmondani. Ha megismerjük a gyermek pajtáit és környezetét megnyugtatónak tartjuk, ha szeretettel és megértéssel helyre tudjuk állítani a bizalmat, úgy a kis titkoknak már nem lesz nagyobb jelentőségük.

Ezek szerint, milyen legyen a viszony a szülők és a 10—14 éves gyermekek között?

Mert nagyon, de nagyon fontos és sok múlik azon, hogy ezt a viszonyt hogyan alakítják. Nemcsak a nevelési problémák könnyebb megoldása múlik a helyesen kialakított viszonyon, hanem a gyermek egészséges és megnyugtató fejlődése is. Ha a szülő arról panaszkodik, hogy a gyermeke goromba vagy tiszteletlen, önkéntlenül is arra kell gondolnunk: vajon milyen abban a családban általában a légkör, milyen hangnemben beszélnek egymással a szülők? Mert a gyermek nem lesz magától ilyen vagy olyan. Ha a házasság sokat veszekednek egymással, sőt még gorombáskodnak is, ne csodálkozzunk, ha a gyermek is átveszi tőlük ezt a hangot. Szabályként kimondhatjuk, hogy a gyermek nevelésében rendkívül döntő a szülői példamutatás. Persze otthoni rossz példa nélkül is előfor-

dulhat, hogy a gyermek szüleiével szemben is azt a hangot akarja használni, amit pajtásaival szokott használni. Ilyen esetben megfelelő módon vissza kell venni a hangot, kellő tapintatot kell használni a szülői tekintély megővésére! Persze a tekintély helyreállítása ne megfélemlítéssel történjék, mert az soha nem vezetett jóra, ha a gyermek félté szüleit. A szülői tekintélynek nem lehet a félelem vagy a vak engedelmesség az alapja. Az ilyen tekintély előbb-utóbb összeomlik, mert a gyermek rájön lassan, hogy a hatalmaskodó szülők az életben nem is olyan hatalmasak. A szülői tekintélynek tehát a barátság és a szeretet legyen az alapja! De hát csak nem lehetek a gyermekem barátja — mondja némelyik szülő. Pedig ez az elv nagyon is összeegyeztethető a tekintéllyel. Ne legyen a szülő olyan pajtása gyermekének, akivel gorombáskodhat a gyermek! Ezt semmi esetre sem tűrjük! A barát nem is ezt jelenti. Barátunk az, akihez minden bajunkkal fordulhatunk, akitől tanácsot kérhetünk, akivel megbeszéljük, ha döntő lépés előtt állunk. Ilyen idősebb barát legyen a szülő, akinek tekintélye az ilyen barátság mellett csorbitatlan. Hiszen tanácsot csak attól kérünk, akit tisztelünk és akinek becsüljük véleményét.

Nézzük meg, milyen legyen az apa és milyen az anya viszonya gyermekéhez!

Az apa megfontolt véleményére, okos magyarázatára talán soha nem volt annyira szükség, mint ebben a korban. Egy-egy meghitt beszélgetés emléke a gyermek egész életére kihat. Egy vasárnap délelőtti séta vagy egész napos kirándulás, együttes múzeumlátogatás sok értékes beszélgetésre ad alkalmat. A gyermeknek is rengeteg problémája van, és ilyenkor, ilyen alkalommal elő jöhet velük. Különösen vonatkozik ez a kapcsolat az apára és fiára. Ugyanúgy az édesanya esetében elsősorban leányára kell gondolnunk, aki hovatovább nagy lány lesz, aki rohamosan nővi ki ruháit és nagylánysága jelei és tünetei jelentkeznek. Leghelyesebb, ha a leánygyermek a magyarázatot ezekre a problémákra nem az itt-ott elejtett szavakból szerzi meg, hanem az édesanya meghitt, baráti magyarázataiból. Ha ezt így sikerül megoldani, akkor a leány a később jelentkező és már súlyosabb problémáit is anyjával fogja megbeszélni és nem marad egyedül a problémákkal. Várjuk el gyermekünkötől, hogy őszinték legyenek velünk szemben! De ugyanakkor mi is legyünk velük szemben őszinték! A kérdésekre adott válaszok legyenek egyenesek, félre nem érthetők. Vigyáznunk kell azonban arra, hogy problémákkal ne terheljük meg gyermekünket, amelyek még felnőtteknek is nehezen megoldhatók! Ne kívánjuk, hogy koráértettek legyenek! Azt természetesen el kell várnunk, hogy gyermekeink legyenek

belátóak gondjainkkal szemben, de mi is értjük meg gyermekeink gondját-baját. A felnőttek általában azt szeretnék, ha a felnőttekhez alkalmazkodnának a gyermekek, de ugyanekkor nem gondolnak arra, hogy ez fordítva is lehetséges. A gyermek is fáradt, őt is zavarja a rádió, ha valami izgalmas olvasmányba kezdett. Ha belátók akarunk lenni; akkor azt is megértjük, hogy a gyermek nem állhat merő kötelességteljesítésből.

Összefoglalva: Vegyük a gyermeket emberszámba, kezeljük olyan emberként, aki

még ma sokkal gyengébb nálunk, gyámolításunkra, segítségünkre szorul, tanácsainkat igényli, de már nem egészen gyermek! Természetesen nem is felnőtt. Ne kívánjuk tőle, hogy felnőtt módjára álljon mellettünk, hanem minden erőnkkel segítsük hozzá, hogy egyszer, amikor valóban már felnőtt lesz, okos és becsületes emberként állja meg a helyét az életben!

Rác Sándor
ált. isk. nevelő

A NEVELÉSI TERV BEVEZETÉSÉNEK TOLNA MEGYEI TAPASZTALATAI

1. *Megértették-e nevelőink a Nevelési Terv bevezetésének célját? Mennyire ismerik? Hogyan értelmezik?*

Tolna megyében a tervszerű nevelés gondolatával, a nevelőmunka megtervezésével 1960 óta rendszeresen foglalkozunk. 1961-ben kísérletképpen bevezettük a nevelési terv készítését. Más megyékkel szemben ez igen nagy előnnyel és egyben komoly hátránnyal járt. A kétéves kísérlet döntő előnye az volt, hogy a dokumentum megjelenése után a Nevelési Terv bevezetésének célja pedagógusaink előtt már világos volt. Két év alatt bőven volt idejük megismerkedni a nevelés tervezhetőségének és tervszerűségének gondolatával. Ma már senkit sem kell meggyőzni arról, hogy a nevelőmunkát meg lehet tervezni.

A kísérlet hátrányát a 2. pontban fejtem ki.

A Nevelési terv megismerése már nem mutat ilyen pozitív összképet, a pedagógusok tervismerete nem üti meg a kellő mértéket. Ez a megállapítás az igazgatókra és a nevelőkre egyaránt vonatkozik. A kommunista embereszmény jellemző vonásait általában és nagyjából ismerik, de a korcsoportjellemezés és az elérendő szintkövetelmények anyagában tájékozatlanok. Sokan nem vették még észre, hogy a Nevelési Terv anyagának ismerete elősegítené a gyermek megismerését és ezen keresztül igen nagy mértékben megkönnyítené a nevelőmunkát. Ezért nem is láthatják világosan a tevékenységi formák szerepét sem. Szinte csak „kimásolt” tevékenységi formákat találunk az egyéni nevelési tervekben, új tevékenységi formák alig szerepelnek.

2. *Mennyiben segítette a Nevelési Terv az alkotó pedagógiai munka kibontakozását?*

Az 1961-ben bevezetett kísérlet a pedagógusok szemléletmódját helytelen irányban is befolyásolta. Abban az időben nem volt még Nevelési Terv, (a szovjet nevelési tervjavaslatot tanulmányozták) s ezért minden iskolának és nevelőnek magának kellett „megszülnie” saját nevelési tervét. Már abban az időben uralomra jutott egy ún. „rubrikás-szemlélet”, ami a nevelőmunka megtervezésének kérdését különféle rovatokkal kötötte össze. Ezt a szemléletmódot ma elég nehezen tudjuk felszámolni, s legfőképpen abban jelentkezik, hogy az egyéni nevelési terveket külön füzetben készítik el, és nem építik össze a szaktanári, illetve az osztályfőnöki tanmenetek anyagával.